

Více než 140 států světa schválilo mezinárodní hodnotící zprávy o souvislostech mezi společností a přírodou

18.12.2024 - Hana Šprtová | Ústav výzkumu globální změny AV ČR

18. 12. 2024 - V namibijském Windhoeku právě skončilo 11. plenární zasedání Mezivládní vědecko-politické platformy pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby (IPBES 11). Jeho nejvýznamnějším výstupem je přijetí dvou hodnotících zpráv: hodnotící zprávy zaměřené na vzájemné vazby mezi biodiverzitou, vodou, potravinami a zdravím (tzv. nexus), a hodnotící zprávy zaměřené na transformativní změnu. Obě hodnotící zprávy schválilo více než 140 členských států, včetně České republiky.

Za Českou republiku se na přípravě obou hodnotících zpráv významně podílely vědkyně z Ústavu výzkumu globální změny Akademie věd České republiky – CzechGlobe: Julia Leventon jako koordinující hlavní autorka hodnotící zprávy zaměřené na transformativní změnu, Zuzana Harmáčková jako koordinující hlavní autorka hodnotící zprávy zaměřené na nexus. V národní delegaci Českou republiku dále zastupovali Jan Plesník, Eliška Rolfová a Ladislav Miko z Ministerstva životního prostředí a Agentury ochrany přírody a krajiny.

„Obě nové hodnotící zprávy IPBES pomohou také k účinnějšímu naplňování Kchun-mingsko-montrealského globálního rámce pro biologickou rozmanitost,“ uvádí Ladislav Miko, poradce ministra životního prostředí a vedoucí delegace ČR na zasedání IBPES 11.

Hodnotící zpráva zaměřená na vzájemné vazby mezi biodiverzitou, vodou, potravinami a zdravím (tzv. nexus), kterou během tří let vypracovalo 165 expertů z 57 zemí celého světa, přináší důkazy, že svět v současnosti čelí propojeným, vzájemně se posilujícím krizím: ztrátě biodiverzity, problémům s dostupností vody a potravin, zhoršujícím se zdraví populace a klimatické změně. Příkladem může být produkce potravin, která se v posledních desetiletích globálně zvyšovala bez důrazu na její udržitelnost, a vedla k výraznému úbytku biodiverzity, zvýšené spotřebě vody v zemědělství, zhoršení kvality vody, zrychlující se změně klimatu a negativním dopadům na lidské zdraví.

Snaha vyřešit tyto krize odděleně byla doposud neúspěšná a často naopak související problémy zhoršila. Například snaha zmírnit klimatickou změnu sázením stromů kvůli zachytávání uhlíku může vést ke ztrátě biodiverzity, pokud jsou sázeny nevhodné druhy stromů v nevhodných podmínkách. Některé rychle rostoucí stromy totiž spotřebovávají velké množství vody a pokud jsou vysazovány na zemědělské půdě určené k produkci potravin, mohou vést k ohrožení potravinové bezpečnosti.

Tyto propojené krize v souhrnu vedou ke zbytečně vynaloženým prostředkům ve výši 10-25 bilionů dolarů ročně. Další odkládání nutných řešení tuto částku dále zvyšuje.

„Hodnotící zpráva nabízí více než 70 kroků, které mohou pomoci současnou situaci řešit. Tyto kroky přistupují k biodiverzitě, dostupnosti vody, produkci potravin, lidskému zdraví a klimatu jako k propojeným problémům, u nichž je potřeba řešit společné příčiny. Mohou tak pozitivně přispět ke zlepšení napříč všemi těmito oblastmi. Mezi ně patří např. obnova ekosystémů bohatých na uhlík (lesy, rašeliniště či zdravá půda), zelená řešení ve městech přínosná pro zdraví, cirkulaci vody a klima nebo udržitelnější a zdravější způsoby stravování. Ačkoli žádný krok sám o sobě nevyřeší vše a nemůže fungovat univerzálně ve všech situacích, představují tyto kroky efektivní a ekonomicky výhodná řešení,“ říká Zuzana Harmáčková z CzechGlobe.

Úspěšné řešení propojených krizí vyžaduje především spolupráci napříč všemi články společnosti a zodpovědnou společenskou správu, schopnou chápat význam situace a flexibilně hledat řešení. Hodnotící zpráva nabízí 8 principů, které mohou této spolupráci a veřejné správě pomoci, a to např. zohlednění hodnot a priorit různých typů lidí pomocí efektivní participace.

Hodnotící zpráva IPBES o transformativní změně informuje o strategiích a opatřeních, která mají umožnit základní reorganizaci celého systému s cílem dosáhnout spravedlivé a udržitelné budoucnosti. Upozorňuje na základní příčiny úbytku biologické rozmanitosti a jejich dopady na faktory, které přímo či nepřímo stimulují úbytek biologické rozmanitosti. Nastiňuje tak, co a jakým způsobem je třeba změnit, aby se zastavil úbytek biologické rozmanitosti, a související problémy ve všech vzájemných vazbách i mimo ně. Zpráva hodnotí a porovnává vize a [cesty](#) k udržitelné a spravedlivé budoucnosti, ale také upozorňuje na překážky, které brání dosažení [transformativní](#)

změny. Hodnotí a nastiňuje strategie a opatření s největším potenciálem pro transformativní změnu a spravedlivou transformaci a zahrnuje úvahy o aktérech, jejich rolích a způsobech, jakými změnu vytvářejí.

Ve zprávě schválené v pondělí ve Windhoeku v Namibii Plenárním zasedáním IPBES, definuje transformativní změnu jako základní posuny v celém systému, a to v **pohledu na svět** - způsobech myšlení, vědění a vidění; **strukturách - způsobech** organizace, regulace a vládnutí; v **praxi - jak** lidé věci dělají, jak jednají a jaké mají vzájemné vztahy. Současné dominantní konfigurace pohledů na svět, struktur a praxe udržují a posilují hlavní příčiny ztráty biologické rozmanitosti a úpadku přírody. Jejich transformace je ústřední podmínkou pro dosažení globálních závazků pro spravedlivý a udržitelný svět.

„Mám velkou radost z toho, že se nám v hodnocení transformativní změny podařilo identifikovat hlubší příčiny úbytku biologické rozmanitosti, změny klimatu a znečištění životního prostředí. Tyto příčiny vycházejí z toho, jakým způsobem je na celém světě organizována naše společnost a zejména jakým způsobem utváříme naše ekonomické a politické systémy. Patří mezi ně i to, že lidé vnímají lidstvo jako oddělené od přírody a přírodu jako zdroj, který lze vytěžovat za účelem krátkodobého hmotného zisku. Z přínosů tohoto zisku se těší čím dál tím menší skupina bohatých, zatímco ostatní obyvatelé světa jsou ve výsledku marginalizováni. Ve zprávě je také nastíněno, co je možné udělat pro vytvoření udržitelného světa, prospěšného lidem i přírodě, a je zde představeno 5 strategií zaměřených na tyto základní příčiny. Těší mě, že se nám podařilo jasně ukázat, že navzdory velkému rozsahu těchto základních příčin můžeme všichni hrát roli v jejich změně. V této souvislosti potřebujeme, aby zásadní změny provedly vlády a velké podniky. Smysluplnou změnu však může vytvořit každý z nás skrze naše individuální rozhodnutí a aktivní zapojení v rámci našeho nejbližšího okolí. V hodnocení uvádíme mnoho konkrétních příkladů iniciativ, kterým se navzdory drobnějšímu rozsahu úspěšně daří přispívat ke změnám po celém světě. Doufám, že nám všem poskytnou inspiraci a povzbuzení,“ komentuje hodnotící zprávu Julia Leventon z CzechGlobe.

Poznámka pro editory:

Sledujte další aktualizace na sociálních sítích @IPBES #NexusAssessment #TransformativeChange nebo si poslechněte podcast IPBES „Nature Insight“ na podcastových platformách.

Kontakty pro média:

Dr. Zuzana Harmáčková

Vedoucí Oddělení sociálně-ekologické analýzy, Ústav výzkumu globální změny AV ČR – CzechGlobe

- **Role:** Koordinující hlavní autorka v hodnocení zaměřeném na nexus (kapitola 3 - scénáře budoucího vývoje)
- **Kontakt:** harmackova.z@czechglobe.cz

Prof. Julia Leventon

Vedoucí Oddělení společenského rozměru globální změny, Ústav výzkumu globální změny AV ČR – CzechGlobe

- **Role:** Koordinující hlavní autorka v hodnocení zaměřeném na transformativní změnu (kapitola 1 - transformativní změna a udržitelný svět)
- **Kontakt:** leventon.j@czechglobe.cz